

Forrásközlés

NAGY Péter Tibor:

A BETHLEN-CSOPORT FRANCIA NYELVŰ FOLYÓ-
IRATAINAK MEGALAPÍTÁSA 1932-33-BAN

/Dokumentumok a szerkesztőségi leve-
lezésből/

A magyar-nyugati kapcsolatok az 1930-as évtized-
fordulón gyakorlatilag két, egymástól független szinten
léteznek.

Egyrészt a kormány szintű kapcsolatok a realitások
szintjein, konkrét gazdasági, pénzügyi és nemzetközi po-
litikai ügyekről szóló tárgyalásokkal, kifinomult nyel-
vezettel, tehetséges diplomaták közreműködésével.¹

Másfelől ott állott egy erőteljes propagandakapcsolat,
a teljes irreális szintjén. A teljes revízió ál-
landó követelése, a magyarság felsőbbrendűségének állandó
hangoztatása, kiürült szövegekkel, agresszív és ügyetlen
stílusban.²

Az előbbi, a kormány szintű kapcsolatok Bethlen
István és a külügyi apparátus mindennapi tevékenységé-
hez kötődnek, az utóbbi a Revíziós Liga kiadványaihoz
és a Rothermere Lord³ befolyása alatt álló sajtóorgá-
numokhoz.

Ha a Rothermere-féle kampánysorozatnak volt is va-
lamiféle hatása az angol közvéleményre, a Revíziós Liga
anyagai ezt szinte semlegesítették - az agresszív pro-
paganda közismert módon inkább visszahatást kelt.⁴

Ráadásul a magyarság külföldi képéért aggódók
azt is konstatálhatták, hogy minél nagyobb mennyiség-
ben küldenek nyugatra propagandaanyagot, az udátállamok
illetékesei annál több pénzt és lehetőséget kapnak kor-
mányaiktól a propaganda fokozására.⁵

A változtatásra tehát mindenképpen megérett a helyzet. Közben azonban ennek a külföldi propagandának kiépült a maga hálózata. Sok tekintélyes és befolyásos személy lett érdekelt benne, Magyarországon és külföldön egyaránt. Ők semmiképpen nem akarták belátni, hogy egész eddigi tevékenységük téves volt.⁶

A magyar kormány környezetében azonban realista erők is voltak. Elsők közül említhetjük a Magyar Szemle Társaságot, a kor egyik színvonalas magyar folyóiratának kiadóhivatalát.

A Szemle a legszínvonalasabb nyugati konzervatív folyóiratokhoz hasonló stílusban, sőt külső formában jelent meg. E társaság vezetői - Szekfü Gyula főszerkesztő, Balogh József főtítkár, Ottlik György neves publicista - a huszas évek legvégén, a harmincas évek elején új koncepciót alakítottak ki a nyugati közvéleményhez való viszonyról.⁷

Az érvet - ha kimondatlanul is - a Klebelsbergi-i elit koncepciótól vették kölcsön. Szerinte a legfontosabb, hogy legyen pár ezer ragyogóan képzett értelmiségi, akik majd kapcsolatot teremtenek a nyugati elittel és megnyerik azt a magyarság ügyének. Azok gondoskodnak azután a "következményekről".⁸ Ennek mintájára Baloghék úgy vélték, hogy elég egy színvonalas folyóirat, ami pár ezer nyugati értelmiségi kezébe jut el. Ha őket meggyőzték, ők majd gondoskodnak róla, hogy a saját, hazai szellemi rangjuk miatt szellemi befolyásuk alatt álló széles tömegekbe is eljusson a kívánt kép a magyarságról.⁹

Az analógia másfelől is kimutatható. Mig a Revíziós Liga a "Magyar Igazságról" a magyarság adott és "észre nem vett" felsőbbrendűségéről, "világtörténelmi hivatásáról" akarta meggyőzni a nyugati közvéleményt, addig a Klebelsberg-i kultúrfőlény érvelés így hangzott: kultúrfőlényt kell teremteni, hogy a Nyugat maga ismerje fel Trianon hátrányait. A Revíziós Liga tehát hamis, hazug,

elavult tényeket akart a nyugati közvélemény fejébe súlykolni, a lehető legnépszerűbb és legeghetőbb stílusban. A Magyar Szemle köre viszont színvonalas, értelmiségieknek szóló tanulmányköteteket, folyóiratokat akart a "valós" helyzet ábrázolásával. Ugy gondolták, hogy megfelelő, világ színvonalu konzervatív szerzőkkel, konzervatív szemlélettel, mértéktartó realizmussal, tényszerűséggel sokkal jobban lehet hatni a nyugati közvéleményre. A szerkesztőségek feladata, hogy megfelelő témákat válogassanak össze - lehetőleg nem olyanokat, ahol legnyilvánvalóbbak a magyar társadalom reakciós tulajdonságai. Olyan szerzőket válasszon, akik alkalmasak a megfelelő érvelésre. Feladatuk, hogy a cikkekben a pozitív, semleges és negatív hatást keltő elemeket úgy helyezték vagy helyeztessék el, oly módon adagolják, "arányosítsák", hogy a nyugati olvasóban, minden egyes cikk végén kb. a következő érzések maradjanak: 1/ Ezek a magyar írók európai módon, konzervatív európai értékekkel gondolkodnak. 2/ A magyar társadalomban, kultúrában, történelemben, ha nem is kizárólagosak, de dominánsak a rokonszenves és elfogadható elemek. 3/ Ezek a politikai erők, és publicisták képesek tárgyilagosan pozitív elfogultságtól mentesen szemlélni saját ügyeiket. 4/ A dolgok jobban mennének egész Kelet-Európában, ha ezt az országot támogatnánk.¹⁰

Szükségesek tehát könyvek, színvonalas folyóiratok, előadások, társadalmi kapcsolatok, mindez, ami ezt a nyugati elitet megnyerheti.

Egy magyar politikai csoportnak persze a magyarországi politikai erőviszonyokkal kellett számolnia.

Védelmet kellett szerezni a Revíziós Liga, a Társadalmi Egyesületek Szövetsége, a Turul és számos más olyan szervezet ellen, akik saját befolyásukat féltették és e csoport tárgyilagosságát a magyar érdekek elárulásaként igyekeztek beállítani.¹¹

Tisztázni kellett a viszonyt a Külügyminisztériummal /ezen belül természetesen külön a politikai osztállyal és a sajtóosztállyal/ a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériummal /különös tekintettel a nemzetközi kulturális kapcsolatok illetékeseire/ miniszterelnökség sajtó osztályával, később pedig a cenzurahivatallal is.¹²

A Külügyminisztériumtól szinte független kapcsolatot kellett kiépíteni a "célországokban" működő követségek munkatársaival, és ott dolgozó más magyar állampolgárokkal, akik fontos "hangulatjelentésekkel" láthatták el a budapesti társaságot.¹³

A folyóirat kiadás, előadásrendezés - noha természetesen éppen a "propaganda-látszat" elkerülése miatt a folyóiratok és könyvek nem voltak olcsók - nagyon veszteséges volt, ezért hazai támogatásokat kellett szerezni, meg kellett tehát felelni a Magyar Szemle Társaságot is támogató nagytőke igényeinek is. /Az utóbbi bizonyult a felsoroltak közül a legkönnyebbnek./¹⁴

Mindezeket számbavéve kezdte el a kis csoport a szervezőmunkát, amit több egymástól független fejezetben lehetne ismertetni.

1/ Az angliai magyar tanszék ügye. /Beépülési kísérlet a Seton-Watson által befolyásolt angol történelemszvilágba./

2/ Egy franciabarát társaság létrehozása Budapesten és magyarbarát társaság létrehozása Párizsban, amiből csak az első sikerült.

3/ A Revue de Hongrie megszervezése és a Nouvelle Revue de Hongroie /továbbiakban NRH/ elindítása 1932-ben, bonyolult küzdelmek, hogy egyszerre feleljenek meg a Külügynek és a francia közönségnek, titkolják a franciák elől állami kapcsolataikat és titkolják az ugrásra kész magyar jobboldal elől "túl intenzív" francia politikai és társadalmi kapcsolataikat.

4/ A cikkek és komplex folyóiratszámok kialakításának belső vitái, a hosszú és rövidtávú politikai célok,

személyi érdekek gyakori ütközése.

5/ Egy "megfelelő" történet- és jelenkorszemlélet kialakítása, küzdelmek annak elfogadtatásáért hazai publicisták és tudósok körében, "becsempészése" külföldi szerzők gondolataiba.

6/ Francia, angol, belga stb. személyiségek magyarországi, magyarok külföldi útjainak és előadássorozatainak szervezése, állandó osztozkodás ezekben az ügyekben a külüggyel, a VKM-mel, a miniszterelnökséggel, bonyolult egyensúlyozó tevékenység.

7/ Francia lyceum szervezése Pannonhalmán és Gödöllőn. Küzdelem mostmár nemcsak a hagyományos partnerekkel, hanem a kultuszminisztérium középiskolai ügyosztályával és az Országos Közoktatási Tanáccsal is.

8/ Küzdelem azokkal a politikai feszültségekkel, amelyek a Gömbös-kormány és a Bethlen csoport szakításából következtek; hogyan sikerül megőrizni a kapcsolatot mindkettőhöz.

9/ Az angol nyelvű magyar történet kiadásának terve és kudarca.

10/ A Hungarian Quarterly /továbbiakban HQ/ és azt támogató társaság létrehozása; ugyanazoknak a jelenségeknek ismétlődése, melyek az NRH megteremtését követték, a feszültségek megduplázódása.

11/ Szakítás Szekfű Gyulával és a Magyar Szemle Társasággal, s ezzel egyidejűleg küzdelem a Szemle barát szerzők megtartásáért, majd különösen Ottlik kiválása után a személyi hiányok leküzdéséért.

12/ A zsidótörvények és a jobbratolódás következtében óriási küzdelmet kellett folytatni a nyugati magyarok segítségének megőrzéséért és a konzervatív-antifasiszta nyugati olvasók megtartásáért.

13/ A világháború éveiben alkalmazkodni kellett a Vichy Franciaország megváltozott viszonyaihoz, Anglia és az USA ellentáborba kerüléséhez.

14/ 1943/1944-ben a társaságok a Kállay-féle kiugrási politika eszközévé válnak, s eképpen a szélső jobboldal március 19-e után védtelen célpontjává...¹⁵

x x x

E nem hivatalos, - de mégiscsak a magyar hivatalos körök segítségére támaszkodó - nyugat-európai kapcsolat történetét három forráscsoport segítségével lehet elemezni.

1. Nyomtatott források, elsősorban maga az NRH és HQ
2. A Külügyminisztérium sajtóosztályának anyagai az Országos Levéltárban.
3. A két nyugatbarát társaság levelzése, dokumentációja.

Eddig a legutóbbit vizsgáltuk át. A dokumentumok Balogh József hagyatékában találhatók /Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára 1. számú fond/

E hagyaték mintegy 31000 dokumentumot tartalmaz, mely a foladók illetve a címzettek neve szerint rendezett, de - legalábbis jelenlegi állapotában - folyamatosan is számozott. A legjobb forrásmegjelölésnek tehát az a módszer kínálkozott, hogy a levél előtt megjelöltük, hogy kitől illetve kinek megy a levél. Az eredeti anyagban értelemszerűen mindig az idegen, szerkesztőséghez nem tartozó személy neve alatt található a dokumentum. A levelek alatt található jelölése Fond 1/ x / y, melyben az "x" minden esetben azt jelenti, hogy hányas számú dossziében /palliumban/ van a kérdéses irat, az "y" pedig azt, hogy maga az irat hányas sorszámot visel. Ha bármelyik helyén kérdőjel áll, az értelemszerűen azt jelenti, hogy nincs saját száma az anyagnak ill. a palliumnak. E háromszoros dokumentálást azért tartottuk szükségesnek, mert valószínűnek tűnik, hogy a következő néhány évben a Fondot átrendezik, a három adatból tehát csak egyik marad érvényes, de nem lehet tudni előre, hogy melyik.

x x x

Az itt közölt anyag egy nagyobb dokumentumgyűjtemény töredéke. A gyűjtemény 918 dokumentumból áll. Ebből az anyagból "A Bethlen csoport francia kapcsolatainak történetéhez" címmel egy 58 dokumentumból álló OTDK dolgozatot állítottam össze, amivel az 1987. évi OTDK-n vettem részt. A most közölt anyag ennek első fejezete.

Dokumentumok a Nouvelle Revue de Hongrie
megalapításához /1932 - 1933/

Az alapítás legnagyobb nehézsége volt az, hogy hogyan állítsák össze a franciaországi patronáló bizottságot, ki legyen az ottani szerkesztő. /1. levél/
A következő probléma: hogyan lehetne a francia kormánytól erre támogatást szerezni. /2, 3, 4/

A pillanat egyébként sem volt igazán alkalmas: a Gömbös kormány németbarát lépései, Bethlen németországi útja egyaránt rontották a lap esélyeit. /5, 6, 7, 8, 9, 10/

A szerkesztőség szakmai tudása, újságszerkesztési stílusa sem tűnt megfelelőnek ahhoz, hogy a francia folyóiratokkal felvegye a versenyt.

/11, 12/

x x x

1.

Adorján Andor¹ francia szerkesztő

/Eubonne/ - Ottlik Györgynek

1932. márc. 3.

/.../ Hogy már most a dolgok lényegére térjek: kitűnően magyarázta meg, hogyan képzei el a lapot, micso-da rendeltetést kíván neki adni. Teljesen osztom ezt a formulát: magyar lapot francia nyelven, a francia és a többi európai, publikum számára, tekintettel, elsősorban a közvetlen szomszédjainkra. A formula kitűnő, a létjogosultsága kétségtelen, s a magam részéről szentül hiszem, hogy az új Magyarországnak minden tekintetében még sok mondanivalója lesz Európa számára. Hiszem, igenis, hogy egy elevenen szerkesztett, széles látókörű NRH sokat fog még reveleálni a világ számára. Hiszem, hogy a NRH nincsen tengőssorra kárhóztatva, hogy fényre és való-ságos életre kaphat az egész. Ha ez a hitem nem lenne

meg, nem kiáltanám itt most pár száz kilométeren keresztül Ön felé s nem áltatnám magamat se vele, ez csak egészen világos, ugy-e?

A levele fonalát követve: igen okosnak tartom azt is, hogy haladó irányt kíván adni a lapnak, de egyben tiszteletben tartva a konzervációt megérdemlő, mert éltető hagyományokat is. Mindezzel teljesen egyet értek.

A patronage-bizottság névsora is kitűnően van összeválogatva. Legfeljebb, ha megengedi, néhány kiegészítést javasolnék még, nevezetesen a nagyipar és bankok világából. Ajánlanám pl. de Wendel-t, Francois Marsal-t, Charles Dumont-t,² az Unio Européenne /Schneider-Creuzot/³ egyik-másik hatalmasát, Clémentel-t, a nemzetközi kereskedelmi kamara elnökét stb. de hát ez lényegtelen. Kiegészíteni az ilyen névsort mindig gyerekjáték.

Más kérdés: tettek-e már valamit is a kiszemelt patronázs tagok megnyerésére? Azt írja, Villani⁴ megígérte, megteszi a szükségeset s hogy jó lesz, ha az illető urak mindjárt látják is ebből, hogy a követ pártolja a Revuet. Mint Ön is jelzi a soraiban, én ezt kissé kételiű dolognak találom. Szerintem /s meg fogja bocsátani, ha teljes nyíltsággal mondom meg, amit gondolok/, igen jó ha a követre hivatkozhatunk, ha a követ mellénk áll, támogat és segít, sőt mindez elengedhetetlenül szükséges is; de talán nem helyes, ha Villáni tulságosan exponálja magát s ezzel csakugyan a hivatalosság jellegét adja meg a lapnak. Azt hiszem az lenne a legjobb, ha pl. Villánival, aki igen jó emberem, sőt tegeződő barátom, privátim megbeszelném: kik az ő meghittjei itt, akikkel teljesen privátim megállapodhatna, vállalják a patronázst, s viszont én is, a magam iniciatívájából vennék elő másokat, akik régi embereim: pl. de Monzie-t, vagy Jouvenel-t és másokat, Boncour-t, Cot-ot, Scapini-t⁵ stb. Ha Villáni hozza össze az egész bizottságot, soha senki le nem mossa rólunk, hogy fizetett, hivatalos propaganda-

organum vagyunk. Holott azt hiszem, jobb, okosabb, hasznosabb, sőt lukratívabb is lenne, ha "Kampforganum"-ként jelenhetnénk meg, a magyar-francia kapcsolatok kimélyítése érdekében. Ha a patronázs bizottságot így magándiligencia hozza össze, a bizottság tagjai megértik, hogy anyagiilag, szellemileg mit várunk tőlük. Ha ellenben a követ hozza össze, ez azt jelenti, hogy tőlük csak falazást várunk; ők egy disz-paravent csupán, amelyik mögött a követ és a magyar propaganda üzi a maga játékait... Röviden: igenis jobbnak tartanám magániniciatívából összehozni a bizottságot, legfeljebb említést téve róla, hogy a követ persze tud a dologról, sőt, ahol kell, őt is megadni referencia gyanánt. A személyes jó embereinek viszont Villáni szólna, lépjenek be. De főleg mint magánember.

Ami a szerkesztő kérdését illeti: a Plans⁶ körét ismerem és becsülöm. Az ott csoportosulók közt van néhány igaz barátunk, vagy helyesebben néhány világos értelmű ember, aki számot ad magának Trianon hibáiról. Viszont azt hiszem, hogy a Plans embereinek bizonyos szélsőségei miatt nem lenne helyes leszögezni magát melléjük, még csak rajzszerűségekkel se! Előbb a patronázs bizottságnak kell együtt lennie, aztán vele kell megállapodni, esetleg az ő designációja alapján, ki is legyen a párisi szerkesztő!... Nem tudom, végül, nem lenne-e sokkal jobb francia szerkesztő gyanánt valami kitűnő nevet megszerezni, aki túl van az anyagi kontingenciák kérdésén, de akinek tet-szenék a patronázs bizottsággal való kapcsolat. Hogy neveket említsek: pl. Tharaud-ék, vagy Henry Bidou, esetleg Lichtenberger...⁷ Kétségtelenül meg tudnám nyerni Mistler-t esetleg, vagy Guy de Pourtales-t.⁸ Azt hiszem egy igazán presztizses név és amellet valóban jó író, nagy hasznunkra lenne a revue irodalmi akkreditálása érdekében!

Igen ajánlanám, hogy az itteni összes nagy revükkel teremtsünk kapcsolatot, még pedig úgy, hogy a kefelevonataikat megkapjuk. Ezen a módon a NRH olósón, illetve

ingyen jut értékes anyaghoz, amennyiben reprodukálja a bennünket netán érdeklő cikkeket, /egészében, vagy kivonatosan/, másrészt pedig így egy "revue des revucs"-t ad, ami igen kapós olvasmány szokott lenni, mint épen a LU⁹ példája igazolja... A LU már most teljesen a saját erejéből él meg, holott, mint látja, egyetlen fillér publicitási bevételünk nincs: reklámokat nem közlünk... Örülök, hogy szívesen látta a Butler cikk reprodukcióját a LU-ben. Ezentul is, ahányszor csak alkalom adódik, mindig átveszünk majd valamit a NRH-ból. Ha ebből a szempontból valami különösen a szívéen fekszik: írja meg és rendelkezék velem.

Az otthoni és az itteni külügyminisztériumokkal való kapcsolatokra áttérve, örülök tudni, hogy függetlenségét megőrizte, viszont azonban kétségtelen, hogy az otthoni illetékeseknek feltétlenül érdeke, elemi érdeke, egy igazán nívós ilyen támogatása és lehetővé tétele. A kunszt éppen az, s egyben az okosság parancsa is, hogy anélkül, hogy akkaparalnák a revüt, vagy hogy az ingerenciájukkal tönkretennék, kompromittálnák, lehetetlenné tennék, mondom: anélkül, hogy azt infeodálnák maguknak, mégis a lapnak messzemenő támogatást kellene adniok. Ha a lap a külügyminisztériumé: többé a kutya sem olvassa külföldön. Ha ellenben független, akkor a lap igenis nagy szolgálatokat tehet a magyar ügynek, minden vonatkozásban. Vagyis: a külügyminisztériumnak, a közoktatásügyinek, sőt a földmivelésügyinek és pénzügyinek is érdeke, hogy ez a vehiculum: a Revue meglegyen, nem azért, hogy ők kucsirozzanak rajta, egyedül és kizárólag, hanem hogy legyen hová felülniök, néha-néha, ha épen a külföldre akarnak kiszólni... Illenék és elemi igazság lenne csak, ha a teljes függetlensége megőrzése mellett, igenis kapna otthon annyi kormányelőfizetést /még a leépített büdzsé mellett is/, amennyi a lap fontosságához illik. Ez lenne a jó propaganda és nem ha vidéki szemnylapokat pénzelnek, pártérdekből.

A Quai d'Orsay-n tegnap lett volna beszélgetésem épen a Revue-t illetőleg, de letelefonáltak és csütörtök este hat órára hívtak. Meg akarom tudni a Quai d'Orsay hogyan nézi és ítéli meg a lapot? Egyben, igen szépen és diszkréten ki fogom hámozni, micsoda támogatásra lehetne számítani, persze egyedül előfizetések alakjában. Meg fogom tudni azt is, a Quasi d'Orsay hajlandó lenne-e esetleg támogatni abban, hogy közgazdasági és egyéb korifeusoknál hivatkozhassek a Qu.d'O. érdeklődésére és pártfogására a lap-pal szemben.

... Mindig a levele fonalát követve, most jutunk el a legbajosabb ponthoz: Ön azt kérdezi, hogy ha a kiadóhivatali részt átveszem, mennyi jövedelmet tudnék a lapnak biztosítani? Hát, kedves jó kollégám, erre teljesen lehetetlen felelnem. Nézzük csak a kérdést és a vele összefüggő egész komplexumot közelebbről.

Teljesen egyetérték Önnel abban, hogy a szerkesztőségi és kiadóhivatali részt szeparálnunk kell. Ezalatt azt is értem, hogy Ön netán fenn akarja tartani magának a lehetőséget, mást bizni meg /nem engem/ a szerkesztőségi résszel /Plans-ékat, vagy mást, bárkit/, s egyedül a kiadóhivatali részt kívánná netán ráruházni. Nem akarok itt elvbeli kijelentéseket tenni, hogy csak a kettőt együtt fogadom el, szó sincs róla. Hiszen az is lehet, hogy a szerkesztőségi rész csupa nyüg és a kiadóhivatali: csupa méz; - szóval prejudikálni nem akarok, de csak Önt megnyugtatni, hogy az elvem mindig az érdekek koordinációja, nem pedig a szubordináció. A jogos és méltányos érdekek összeegyeztetése az egyetlen egészséges dolog. Ha tehát az Ön érdeke az, hogy a szerkesztést más végezze és én a pusztai kiadóhivatali tevékenységben is megtalálom jogos ambicióm kielégülését: legyen meggyőződve róla: nálam megértőbb barátot nem fog találni. Viszont ha a kiadóhivatali tevékenység csupa teher és önmegtagadás, anélkül, hogy a redaktív munka által legalább erkölcsi kielégülést találjak, akkor viszont nem lehetneék rendelkezésére, mert

hiszen egy ilyen teljes "sacrificio del'intelletto"-val se tudnék megbarátkozni. Szerintem, mindez előzetes próbát igényel, mert csak megszerzett, empirikus tapasztalások alapján beszélhet az ember igazán józanul és helyesen.

Meggyőződéselem szerint legalább egy esztendei alapos, szivós, szervező munka kellenék hozzá, mielőtt a Revue itt igazán olvasóközönséget és hirdetőket tudna találni. Az 1932-es hirdetési büdzsék már mindenütt, rég ki vannak osztva, mi tehát a legjobb ajánlások mellett is legfeljebb csak a jövő évi büdzsékre lehetnénk felvehetők. /Minden vállalat előre kidolgozza az évi hirdetési kampányát, amit aztán a "distrinutaur" hajt végre. Vagy pedig a "distributeur" dolgozza ki a kampányt, a neki átadott átalány korlátai között. De egyik és a másik esetben az ez évi büdzsék már ki vannak osztva. Következésképpen legfeljebb egy-egy véletlen hirdetésre lehetne számítanunk. Ez idén már az is nagy dolog, ha elérjük, hogy néhány jövő évi büdzsére előjegyezzenek és felvegyenek bennünket. /

Jövedelmet tehát, ez évre, garantálni semmi szín alatt se tudnék, hanem legfeljebb azt a kötelezettséget tudnám elvállalni, hogy ellenszolgáltatás nélkül hozzálátnék a szükséges démarsokat elvégezni részint, hogy a patronazs bizottság létrejöjjön, másrészt, hogy a nagy bankok, iparvállalatok stb. tudomást szerezzenek a revüről. Sorra venném a distributeuröket, a nagy bankok stb. chef de publicité-it, megdolgoznám őket, a jövő reményében! Elmennék a nagy revükhöz és elintézném velük, hogy a NRH megkapja a kefelevonatokat. Hogy hirdessék a NRH-t. Előkészítenék, megszerveznék mindent, Kapcsolatokat teremtenék a revue és a párisi kereskedelmi kamarák között. Lehetőleg bevezetném egy itteni követségeken ahol baráti kapcsolataim vannak /finn, lengyel, eszt, lett, svéd, dán, norvég, spanyol, bolgár követség/... Mondom, hajlandó lennék mindezt a munkát vállalni, végezni, anélkül hogy

maguknak egyetlen fillérjébe kerülne. Ellenőrizném egyben az ottani eladásukat. Tárgyalnék Hachette-tel, hogy ki legyen téve. Könyvkereskedésekkel, szállodákkal, hajózási vállalatokkal stb.

Az igényem az lenne, hogy minden párisi jövedelmük /helyesebben minden franciaországi jövedelmük/ 35 %-a engem illessen meg, amennyiben rajtam, illetve az én kezdeményezésemen át érték el, s 10 %, ha az üzlet nem az én, de a más iniciatívájából csinálódott. Ezt a 10 % követelést indokolttá teszi, hogy sok esetben majd kétségtelenül én dolgoztam meg a talajt s talán az én előkészítő munkám gyümölcsét hordja be más. Indokolttá teszi az is, hogy az első évben nekem kétségtelenül jelentős összeget kell befektetnem az organizáció itteni kiépítésébe, szóval hogy kockázatot vettem magamra. Viszont a számomra szükséges, hogy az Ön részéről biztosítékom legyen arra nézve, hogy a lap fennmaradása legalább másfél-két évre garantálva van, mert hiszen erkölcsi lehetetlenség számomra itt fűt-fát megmozgatnom, ha attól kell tartanom, hogy tulságos efemerjellegű lapról szólok csak. Az itteni összeköttetéseimet nem veszélyeztethetem azzal, hogy nagy tüzzel-garral agitálok a NRH mellett és amikor jelentkeznék egy kis eredmény: a lap beszünt.

Ismétlem: nekem sincsenek gyermeteg illuzióim. Tudom, hogy igen hosszas és szívós munkára lesz itt szükségem, de állok, vállalom, ha Ön is úgy kívánja. Az inkasszót én bonyolítanám le, ha úgy akarja; vagy ha van itt bankja: hát akkor a bankja. Azt mindenesetre, bármely percben elintézhetem, hogy az itteni Crédit Lyonnais pl. 50-100.000 frankos kezességet vállal el értem. Ha akarja: többet is, úgy hogy az anyagi bonitásomat illetőleg semmi aggodalomra ok nem lehet. E tekintetben semmi zsént velem ne érezzen; - az üzlet: üzlet és soha a személyi ügyeket, kapcsolatokat az üzletekkel össze téveszteni nem szoktam.

A lapterjesztőjükről nem mondhatok, sajnos, semmit. Inkább Önnek kell tudnia: ad-e el számokat, vagy nem? Az kétségtelen, hogy sehol, egyetlen párisi könyvesbolt étalage-ján se látni a lapot, még csak a Magyar Ház táján se, vagy például a Gare de l'Est-en. Szerény véleményem szerint, ha valamit csinálni akarunk, "von Pick auf" kellene mindent felépíteni. Még csak a munka során, a kezdő, a lassu, a türelmesen elért eredményekből tudnék aztán következtetéseket levonni a jövő és az esélyek alakultát illetőleg. Odáig teljesen a sötétben tapogatózom. Ha megvan a patronázs bizottság, ha szerveződik itt a számonkénti eladás, ha tartalmilag a lap érdekes és értékes, ha a quadi d'Orsay részéről is itt teljes akkreditációt nyer: szóval ha igazi standing-ot szereztünk meg a lapnak, nyilván több sansszal kopogok be X.Y. bankhatalmasságnál, mint ha rahitikus, szegényke sajtóterméket tartok a karom alatt... Annyi imponderabilian fordul meg minden s végső analízisben annyira a pesti és az itteni közös munka eredménye lesz minden, hogy ugyancsak hivságos valami lenne azt mondanom: én itt ezt - vagy azt fogom elérni. Az okosság parancs szava az, hogy Ön is, én is, ha egyetértünk, a legjobbat akarva fogjunk össze és lássunk neki a munkának. Csak magamról tudok felelni: a munkaképességemről, a munkaakaratomról és a buzgóságomról. De hogy a revue itt milyen fogadtatásra, mennyi rokonszenvre talál, ez már nem tőlem, de inkább Öntől, illetve a revuetől függ, száz és több egyéb körülményről nem is szólva. Ne kérjen és ne várjon tehát tőlem számbeli previziókat, ameddig a munkát meg nem kíséreltem. Hat hónapi munka és előkészítés és tapasztalás után erre is rákerül majd a sor. De addig még csak hozzávetőlegesen se tudnék semmit se mondani, anélkül, hogy az események részéről esetleg tulságosan durva dementinek ki ne tenném magam. /.../

Balogh József -
Adorján Andornak

Szigoruan bizalmas!

1932. július 14.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur,

mint Lajti István dr. urtól, az Institut de Coopération Intellectuelle¹⁰ párisi osztályvezetőjétől értesülök, szó lehetne róla, hogy az École Normale Supérieure¹¹ egy fiatal "sortant"-t jelölne ki nálunk teljesítendő szerkesztőségi titkári teendőkre.

Mellesleg jegyzem meg, hogy olyan fiatal urat keresünk, aki itt nemcsak a szerkesztőségi adminisztráció francia részében venne tevékeny részt, hanem idővel a folyóirat francia stiláris revízióját részben és korrekturáját egészében vállalná. Nagyon reméljük, hogy az illető már az év végéig elfoglalhatja itteni állását.

, Ottlik György főszerkesztő urral együtt az a nézetünk, hogy a francia művelődés expanzióját szolgáló ilyen állásra a francia kormány készséggel fog bourse-os jelöltet kiküldeni és az a kérésünk Szerkesztő Urhoz, hogy ezirányban a Quai d'Orsay-n kezdeményező lépéseket tenni méltóztassék. Önként értetődik, hogy a Nouvelle Revue mai kezdeti állapotában drága embert megfizetni nem tud, de azt is tudjuk, hogy a francia külügyi kormányzat ilyen célokra mindig bőségesen és szívesen áldoz. A nehézségeket nem is ezen a téren látjuk, hanem inkább abban, hogy olyan embert kell találnunk, aki a mi céljainknak feltétlenül megfelel és aki nem érzi magát a mi szerkesztőségünkben hazája emisszáriusának.

Nagyon lekötelezne, ha erről szíves volna bizalmasan tájékozódni és engem tájékoztatni.

Vagyok

kiváló tisztelettel

készséges hive

Fond 1/14/72

3.

Balogh József -

Adorján Andornak

1932. augusztus 4.

Igen Tisztelt Uram,

Köszönöm július 30-án kelt nagybecsű sorait, melynek közlései köszönettel és részben sajnálattal tudomásul szolgálnak.

A Külügyminisztérium átalányára nézve bizonyára Ottlik ur is ír Önnek. A napokban vette ő azt az eléggé megdöbbentő értesítést, melyrevonatkozóan semmi előzetes tárgyalása nem volt, hogy a Francia K.M. 20 példányra fizetett elő; hogy az Önnel közölt 5000 frankból miért lett Budapesten 2000, talányos.

Megállapodásról nincsen szó s én a magam részéről - bár a NR szerkesztőjeként nem foglalkozom anyagi ügyekkel - tájékoztatására közölhetem, hogy a huszpéldányos előfizetés elfogadásával /visszautasítanunk módunkban nincsen/ semmiféle kötelezettségben nem érzem magam a franciákkal szemben és az előfizetést sem a folyóirat támogatásának, sem a francia kulturális expanzió céljait szolgáló szubvenciónak nem érzem. Nem fér hozzá kétség, hogy itt egészen másnak kell történnie és más is fog történni. Ami tisztelt Uramat ebből főként érdekli, az az, hogy nyugodtan helyezkedhetik a K.M.-a szemben arra az álláspontra, hogy a NR számára eddig semmi sem történt, mert ez az előfizetés, akár 2000, akár 5000 frank az ellenértéke, a Nouveau Budget-je szempontjából semmi.

Ami a Comité dePPatromage-t illeti, errenézve Ottlik Urnak állandó érintkezése van Villani báró követ urral. Nagybecsű közlésére csak annyi a megjegyzésem, hogy Tharaudkat Ottlik ur már februárban megnyerte s így kéri tisztelt Uramat, hogy néki szólni ne tessen.

Szives figyelmébe ajánlom a Nouvelle Revue Française augusztus 1-i számának könyvmellékletét: nagyon

ambicionálnánk, hogy ehhez hasonló könyvmelléklet fejlőd-
nék itt ki s nem tudom, nem volna-e helyes Gallimard-¹²
ékkal kapcsolatot keresnünk.

Kiváló tisztelettel köszönti

U.i.: Mellékelem a Hachette,¹³ London levelének másolatát,
mely ékesen bizonyítja, hogy ezzel a céggel boldogulnunk
nem lehet. Érzésem szerint az egész francia-angol-belga
terjesztési apparátust igen gondos munkával új alapokra
kell fektetnünk. Mellékelem a sajnós, elkésetten hozzám-
érkezett hirdetésményeket a Sorbonne-on idegenek számára
tartott különböző cours-okról. Nézetem szerint, valakinek
utján a Sorbonne-t és általában az cours de étrangers-
ket hirdetőként meg lehetne nyerni a NR számára. A hirdetők
sem járnának rosszul, mert Magyarországon és minden or-
szágban ahol a Revue-t olvassák, sokan vannak, akik szive-
sen vennének egy francia szünidei tanfolyamon részt. Talán
méltóztatnék M. Goy-val¹⁴ érintkezést keresni. Kérném e
tárgyban szíves véleményét.

4.

Ottlik György -

Villani Frigyes párizsi követnek 1932. augusztus 5.

Igen tisztelt Barátom,

Őszinte köszönettel vettem mult hó 26.-án kelt szí-
ves soraidat, amelyekből nagyon jól esett látnom, milyen
melegen és aktívan érdeklődöl a Revue iránt.

Hevesy Andréval¹⁵ együtt, ki, mint tudod, itt van,
többször alaposan átbeszéltük a Comité kérdését és telje-
sen ugyanarra az eredményre jutottunk, mint Te, hogy tudni-
illik jobb őszre halasztani, mert hiszen most már senki

sincs Párizsban. Ami a felszólítandók listáját illeti, az máris igen szép és reprezentatív, októberig de fil en aiguille még talán lassan gazdagíthatjuk is. Pl. Apponyi¹⁶ vállalkozott rá, hogy ír Dolly de Castellane-nak,¹⁷ ami azt hiszem nagy nyereség lenne; az öreg Végh Gyula¹⁸ pedig Comtesse de Behague-nak¹⁹ írna. Ez a kettő talán elég is lenne a Faubourgból, Mme. Paul Dupuis, Mme. Tharaud²⁰ és még egy-két professzor vagy politikus feleséggel meglenne a dáma-része a Comiténak. Érdekes listából látom, hogy aktív miniszterek vállalták a tagságot, sőt Pila²¹ is. Lehetséges ezeknek nyilvánosan szerepelni a Comitében? Ha igen, akkor azt hiszem de Monzie²² mellett fel kell szólítanunk Mislert²³ is, különben intim el-lenségünkkel válnék. Ami a Hevesy Andor ígérte nevetek illeti, a Tharaud fivérek már februárban, amikor náluk jártam, örömmel csatlakoztak, így ők elintézeteknek tekinthetők, Mme. De Chabrilan²⁴ pedig politikai és családi okokra hivatkozva deklínálta a felszólítást. Hogy Adorján mit csinál és mit tud csinálni, azt nem tudom megítélni - erről majd szeretnék Veled beszélgetni, ha, mint remélem, októberben sikerül kimenem Párisba.

Intézkedtem, hogy a listádon levő uraknak, akiknek eddig még nem ment volna a Revue, rögtön indítsák meg, természetesen állandóan és "hommage" jelzéssel. Nagyon kérlek, légy oly jó Hesse Pernot és Cautrut²⁵ címét tudatni Gesztesi²⁶ útján, hogy nekik is rögtön megindíthassam a Revuet.

De addig is, amíg én Párisba jutok, örülök szeptemberi idejövetelednek és remélem, hogy lesz alkalmam Veled a dolgokat alaposan átbeszélni.

Bizonyára érdekelni fog, hogy de Vienne²⁷ múlt héten tudatta velem, hogy kormánya előfizetett a Revue 20 /azaz husz/ példányára. Mondtam neki, hogy ez óriási, míg őt hallhatólag zsenirozta a dolog. Másrészt érdekes, hogy Adorján egyidejűleg azt írja Párisból, hogy neki a Quai d'Orsayn azt mondták "a követ megállapodott az NRH-

val, hogy a Revue 5000 frankot kap". Adorján nagyon helyesen ezt is kevesli, közöltem vele, hogy mi a helyzet és azt, hogy megállapodásról szó sem lehet, hiszen az ellenszolgáltatást feltételezne, illetve azt, hogy ha megszűnik a támogatás, hát a Revue másnak adná el magát. Már pedig éppen azért nem is tárgyaltam erről a kérdésről, sem de Vienne-nel, sem Párisban, mert a Revue, ha itt állandóan megtudjuk alapozni, akkor meg kell, hogy jelenjen akkor is, ha a franciák egyáltalában nem fizetnek elő rá, mert a Revue európai szellemben szerkesztődik, de nem áll a francia politika szolgálatában és semmiféle diktátumot el nem fogadna. Viszont természetesen okosan tennék, ha fenntartásához hozzájárulnának komoly összeggel, mert mégis elsősorban a francia szellemet és a francia-magyar kapcsolatokot ápolja. Amíg az én kezemben van és mostani munkatársaimban, addig - akár mit csinálnak Párisban - garantálhatom, hogy ez a szellem meg is marad. Viszont, ha nem bírjuk fenntartani - és én többet, mint hogy munkámat ingyen bocsátom a Revue rendelkezésére, nem tehetek -, a kormányunk pedig tudod, mennyire szűkítő költségvetéssel és lehetőségekkel dolgozik, akkor könnyen kerülhet ismét olyanok kezébe, akik nem skrupulizálnának afelett, hogy német vagy olasz propagandaorgánummá tegyék. Ezekről a helyekről pedig ilyen célra biztosan lehetne bőven eszközöket kapni. Ezt a gondolatmenetet szeretném, ha Adorján közölné a Quasi d'Orsayn és, ha Neked nem lenne alkalmad Adorjánt látni, meg fogom neki is írni.

Ismételt meleg és őszinte köszönetemmel együtt fogadd, kérlek, igaz tiszteletem kifejezését, mellyel mardtam

régi hived

5.

Haraszti Emil párizsi követségi sajtóattasé -

Balogh Józsefnek

1933. február 26.

/.../ Elképzelhetetlen, mennyire romlott itt a helyzetünk az utolsó néhány héten. Már régi jó barátaimtól is hihetetlen dolgokat vagyok kénytelen lenyelni. Tucatjával dobják utcára a magyar munkásokat és hivatalnokokat, ugyanakkor, mikor megtartják az osztrákokat. Csendes szívós magyargyűlölet szervezkedik, sokkal erősebb, mint a német gyűlölet. Igen örvendének ha Ottlik kijönne és erről tudomást szerezne, a revuenek is kellene ezzel foglalkoznia, kissé belakcsplódná a való életbe, mert különben izolált marad doktrineségében ...

Fond 1/1342/12912

6.

Haraszti Emil -

Balogh Józsefnek

1933. május 13.

/.../ Legjobb forrásból tudom /.../, hogy Hitler felajánlotta Romániának mai határai garantálását. Filipescu tárgyal Berlinben. Titulescu ezzel zsarolt itt. A követség nem meri jelenteni.

Fond 1/1342/12 937

7.

Balogh József -

Haraszti Emilnek

1933. június 12.

/.../ Mint hogy Paléologue-ot²⁸ személy szerint meg szó-
laltatni a monarchia mentő akcióról nehéz lesz - halljuk,
hogy ő minden magyart elhárít magáról - egy kitűnő essay-
írótt kellene megnyernünk /.../

Fond 1/1342/12 932

8.

Haraszti Emil -

a szerkesztőségnek

1933. június 17.

Kedves Barátom,

Megkaptam leveleidet s bár nem számítottam elutazá-
som előtt ennyi s ilyen nehéz dologra, tüstént munkához
láttam. Két napi hajsza után sikerült /Jean Malyt/²⁹ meg-
találnom. Most jövök tőle csaknem háromórás beszélgetés
után. /Maly igen jó benyomást tett rám intelligenciájá-
val és műveltségével. /Nem hiszem azonban hogy sokra me-
gyünk vele./

Beszélgetésünk komoran sőt zordonan indult. A bevezető bó-
kokra nem is reagált hanem mindjárt azzal a kérdéssel for-
dult hozzám, hogy képzelhetjük mi, hogy a francia közönség
érdeklődni fog egy revü iránt, melyben ilyen cikkek jelen-
nek meg mint Bethlené. Felolvasott egy csomó részletet
Bethlen cikkéből melyeket abszurdnak és felforgató ten-
denciájúnak mondott. Közbevetőleg meg kell jegyeznem, hogy
ma Hitler kivételével aligha van ember akiről a franciák
ugy beszélnek mint TD. /Bethlen/ Istvánról. Németországi
körutjáról részletesen tájékozva vannak s nem bocsátják

meg. Bármilyen párt állásu politikussal vagy íróval beszéltem eddig, mind ugyanazt mondta.

A vita az első félidőben különösen szenvedélyessé fajult el /Maly/ a háboru előtti állapotokat emlegette, a tótok elnyomását. Hasztalan argumentáltam Csernochhal³⁰ s másokkal, nem volt hajlandó tágitani. A másik félidőben kissé összehoztunk. Bevallotta, hogy mindennek Németország az oka. Ezt másoktól is hallottam már, hogy miért nem igyekszünk a magyar ügyet különválasztani a német kérdéstől? Németországnak nem életkérdés a revízió, csak a porosz dölyf fujja fel annak. A német mentalitásról való véleményünk hozott közelebb egymáshoz. Igyekeztem precizirozni kívánságát. Malye szerint a legelső dolog, hogy a revü adjon ki egy prospektust, amelyben tisztán világosan és félre nem érthetően körvonalazza programját. Ha azt akarjuk - mondotta hogy a francia közönség érdeklődjék és olvassa a revüt, előfizessen rá akkor tiszta bort kell tölteni a pohárba. Szerinte a revüvel jelenlegi formájában semmit sem lehet csinálni mert felakarja forgatni Európa térképét. Ez a térkép szerencsétlen, de nem rosszabb mint amilyen a régi volt - folytatta - és nem rosszabb mint a milyen egy új lehet. Ezek után az olasz problémáról tartott előadást, hogy tolja előtérbe és használja ki Itália Magyarországot. Ismételten hangsúlyozom, hogy abban a pillanatban ahogy az ember elejti a német kérdést, /Malye/ is, mint annyi francia megváltozik és hajlandó lenne "tárgyalni". Kijelentette, hogy szívesen áll rendelkezésünkre, ad címeket, ha kívánjuk, de hangsúlyozza, hogy kidobott pénz, ha nem változik a revü tenorja és szelleme. A revü reclamálja és revendikálja a magyar sérelmeket, ez természetes, de ne akarjon zavart szítani, mert ha ezt teszi nem akad komoly francia a ki az ilyesmihez oda adja magát.

Ezután rá tért a humanista kérdésre. Ez annyiban érintett kellemetlenül, hogy sejtelmem sem volt róla, miután az ígért dossziét nem kaptam meg. Ugy láttam,

hogy itt reád, akit nagyra becsül, neheztel a tervezett bázeli központ³¹ miatt s azért hogy az angolokat akartad az elgondolt szervezet élére tenni amit ezek - mint mondotta - visszautasítottak. Nem tudom alapján miről van szó, mert folyton történetfilozófiai fejtegetésekbe kapott bele, alig tudtam visszaráncigálni a kérdés lényegére. Be is látta ezt, s mint kijelentette, azért teszi mert örvend, hogy végre kibeszélheti magát velem s elmondhat olyanokat amiket nem igen lehet papírravetni. Az ifjúsági számról,³² melynek tartalmáról szintén nincs tudomásom azt mondotta, rendelkezésünkre áll, de szeretné tudni és látni a revü programját, egyuttal azt kérdezte, hogy miért csinál épen egy magyar revü nemzetközi ifjúsági számot?

Helyzetünk, az irántunk való hangulat, a háboru óta talán még sohasem volt ilyen rossz, ezt meg kell mondanom, nem tartozom azok közé akik szeretnek mindig kellemeseket jelenteni, hogy jó fiuk legyenek. Az egyetlen amit jó néven vesznek, hogy bizonyos liberális szelleműk fujnak nálunk, hogy nem verik a hitsorsosokat.

Valmit okvetlenül kell tenni a helyzet megváltoztatására. Tudom, hogy nem irányíthatom a magyar külpolitikát, de ha számítani akarunk a francia támogatásra, meg kell nyernünk bizalmukat, természetesen anélkül hogy elveinkből bármit is feláldoznánk. Több tervem van erre vonatkozólag amit Pesten veled majd megbeszélünk, így többek között itt egy magyar barát franciatársaság alapítása, melynek előfeltétele az volna, hogy több politikai és szellemi magyar kiválóság agitáljon itt.

A revünek munkatársat találni igen nehéz. /Jobb oldali emberről még csak álmodni sem lehet. Vicomte de Rochefort komolytalan. A baloldalon is vigyázni kell. Pierre Dominiquet³³ ellenségei bolsinak, barátai bolondnak tartják. Én is az utóbbiakhoz csatlakozom. A Paleolog-ügy igen nehéz, nem tudom, hogy meglehet e oldani. Talán idővel sikerül valakit találni. Teszanról kérdezősködtem, egy tucat újságíró sem tudott felvilágosítást adni, végre

egy öreg ur ismerte s azt mondta, hogy teljesen jelentéktelen ember. A jövő héten felkeresem.

Sem Julien Bendát³⁴ sem könyvét nem ismerem.

Dupui-vel³⁵ a jövő héten érintkezésbe lépek.

A lapoknál pénz nélkül kivált Bethlennel hendikepeve nem lehet semmit csinálni. Erre külön figyelmeztetett Malye, ez az én tapasztalatom is. Azért felajánlotta hogy ott is tesz valamit, ha hallgatunk rá./

A Liszt versenyügyében,³⁶ okvetlenül kell valamit tenni, mert európai botrányra nőtte ki magát. A két francia zsüri tag, Philipp és Cortot³⁷ két világhírű tekintély, felháborodva hagyták ott a versenyt ahová De Monzie³⁸ küldte le őket, mert az elnök előre ki csinált terv szerint osztotta szét a díjakat, az első saját tanítványának. Ebből az alkalomból Auguste Mangeot az Ecole Normale de Musique igazgatója gyilkos cikkben támadja a versenyt s a szépművészeti igazgatást, mely ilyeneket eltűr. Sehol a világon még nem történt meg, hogy a zsüri elnöke saját tanítványának ítélje oda az első díjat. Miért utaztattak ide bennünket kérdi Cortot, hogy statiszták legyünk? Szerintem ezt a dolgot nem kell ennyiben hagyni, mert erkölcsileg igen árt az országnak. A két zsüri tag valamelyikétől kellene cikket kérni s utána megszólaltatni a minisztert /Hómann/ személyi él nélkül, hogy jövőre olyan intézkedéseket tesz melyek eleve kizárják az inkompatibilitást. Az egészben az a legszomorubb, hogy De Monzie magyar barát s most ő is értesül egy ilyen panama-botrányról.

A továbbiakra nézve mihelyt módom nyílik tájékoztatlak. Szeretettel üdvözl

9.

Haraszti Emil -

Balogh Józsefnek

1933.

/.../ mi francia előfizetőket akarunk, ilyeneket pedig nem lehet szerezni Bethlen Istvánnal. Nekünk arra kell törekednünk, hogy belopjuk az igazságot a franciák fülébe... Minden franciának, akit előfizetőül akarunk megnyerni, nem tarthatunk előzetesen értekezéseket igazságunkról... Be kell őket csapni, ez az egyetlen efficace módja a propagandának /.../

Fond 1/1342/12949. p.

10.

Haraszti Emil -

Balogh Józsefnek

1933. július 1.

/.../ Eddig itt három embert szidtak. Először Windischgratzet azután a második feux mannyeyeust, Teleki Pált, végül Bethlent. Most Cania³⁹ /Kánya!!!/ mindegyiket megelőzte. /.../

Fond 1/1342/12981.

11.

Haraszti Emil -

a szerkesztőségnek

1933.

/.../ Tudják meg Budapesten, mondotta /ti. Dupuis/⁴⁰ hogy Budapest nem Páris. Itt nem könnyű valakitől cikket kapni, pláne nehéz finansziális viszonyok között. Megtörtént nem egy esetben, hogy az illető író félbehagyta

egyéb dolgát, sürgősen megírta cikkét, amely hónapok múlva jelent meg. Jardin⁴¹ a surrealizmusról írt cikkét sürgetésekre éjszaka három órakor adta fel a Gare de l'Esten azelőtt hat hónappal, s máig sem jelent meg. "Mire való folytonosan telegrammokra költeni cikkek miatt, mikor ezek a cikkek hónapok vagy félév múlva jelennek meg?" A revü lehetetlen helyzetbe hozza Dupuit ezzel az eljárással de saját magát is kompromittálja. Ce n'est pas une revue séri euse. /Idézetek/

Rátért ezután a cserkész számra. Itt különösen éles kifejezéseket használt. A nemzetközi udvariasság lábbal tiprásának mondotta, és a rossz taktika ne továbbjának, hogy a szám háromnegyedrészt magyar cikkekkal töltik meg, s csak a többit az európai ifjúsággal. Mindenre reádupláz azonban az, hogy a címlapon a tartalomban a magyar cikkeket nagyobb betűvel szedték, mint a külföldieket. Felháborító - mondotta - így bánni olyan íróval mint Daniel Halévy.⁴² Dupuis nem meri megmutatni a számot Halévynek s nem mer a szeme elé kerülni. A cserkész szám csak ellenségeket szerezhet Magyarországnak a franciák között. -Megjegyzem, hogy Dupuis észrevételét a cikkek témáját elhelyezésére és betűtípusára mások is ismételték előttem, komoly higgadt emberek.

Általánosan a revü tulságosan sovíniszta mondotta, és szinte gondosan kerül minden olyan témát a mely a francia közönség érdeklődését felkelthetné a nélkül, hogy felbőszítené. Nem ismeritek a francia publikum lélektanát. Mindent olyan pesti szemüvegen keresztül néztek melyet német optikusok készítettek s a mely torzképet mutat és ebben a torzképben Magyarország is eltorzítva jelenik meg.

Ezután a propagandáról beszéltünk. Dupuis nagyon dicsérte Cortit.⁴³ Itt megjegyzem, hogy négy információ van Cortirol. Ezek közül kettő kedvezőtlen, kettő azonban igen kedvező. Dupuis azt mondja, hogy Corti a legügyesebb revü lanszirozo Párisban. De - mint mondja - ti nem akar-

tátok megfizetni az általa kért havi kétezerötszáz frankot ami pedig igen csekély összeg ahhoz a publicitáshoz amit ő ígért. Mondottam, hogy a revűnek nincs pénze, erre ő mindjárt előállt a Revue des Etudes finno ougriennessel⁴⁶ mondván hogy tessék, koncentrálni az anyagokat és egy revűt csinálni jól, nem pedig kettőt rosszul. Hachettet nem tartja alkalmasnak, igen drága és lelkiismeretlen, azt hiszem ebben tuloz, bár én is elég rossz információkat kaptam Hachettéről.⁴⁵ Megjegyzem azonban, hogy a havi kétezerötszáz frank nem sok, bármilyen nagyobb cég ennél többet kér. Itt még figyelmeztetlek valamire: haza érkezésem után adatokkal bizonyítom be neked, hogy a magyar kormány havi kétszázezer francia frankot utalványoz ki Párisba, melynek csaknem fele fölösleges kiadás. Ha tehát akar egy jó revűt akkor fizetni kell. Mert "ilyen körülmények között egy revue olandestine a legnagyobb fényűzés".

Dupuis szavában - természetesen a szerkesztői technikára vonatkozó megjegyzéseit nem érintem, mert nem vagyok hivatott rá - sok az igazság. Neked itt kellene töltened néhány hónapot hogy megismerd az embereket, köztük élj és kiismerd gondolkozásukat. Csak ismételhetem míg a revű mai német szelleme meg nem változik nem csak hogy használ de semmi reményünk nincs arra, hogy a közönség érdeklődjék iránta. Nem találkoztam olyan franciával, akármilyen pártállásu legyen, aki mást mondott volna. /.../

Fond 1/1342/12960

12.

A szerkesztőség -

Antal Istvánnak,

1933. július 14.

a miniszterelnökség sajtóosztálya vezetőjének

BIZALMAS!

Kedves Barátom,

Néhány nappal ezelőtt telefonbeszélgetésem volt Veled,

melynek során felhívtam nagybecsű figyelmedet Hubert Beuve-Méry urra,⁴⁶ akit személyesen nem ismertünk s kiről információink nem voltak, de aki Prágából írt Udvarias levélben jelentette be magát nálunk.

Az ide másolatban mellékelte levelét veszem Beuve-Méry urtól, mivel budapesti tartózkodása alatt igyekeztünk nálunk telhetőleg barátságosak és szolgálatkészek lenni. Mint a levélből is látom, Beuve-Mérynek kissé rosszult, hogy a miniszterelnök ur őexcellenciája őt nem fogadhatta, amit talán egy közelebbi alkalommal pótolni lehet. A cikket, melyet a Petit Journal-ban július 11-én közzétett s melyet szívesen használatodra mellékelek, elég barátságosan tartotta s azt hiszem hogy ezt a hírlapíró továbbra Magyarországhoz kapcsolni helyes lenne. Ezért ugyan-
osak mellékelte másolat szerint némiképp megnyugtatóan írtam neki.

Igezi tisztelettel és szíves barátsággal köszönt

készséges hived

1/83/643

Jegyzetek a bevezetőhöz

1. Diószegi István: Két világháború árnyékában Bp. 1974.
Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája. 2. átdolgozott kiadás Bp. 1975. Kossuth Kiadó
Juhász Gyula: A Teleki kormány külpolitikája /1939-1941/ Akadémiai Kiadó Bp. 1964.
Karsai Elek: Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek. Táncsics Könyvkiadó Bp. 1969.
Magyarország története. VIII. kötet. Főszerkesztő: Ránki György. Bp. 1976. Akadémiai Kiadó
Márkus László: A Károlyi Gyula kormány bel- és külpolitikája Bp. 1968. Akadémiai Kiadó

- Nemes Dezső: A Bethlen kormány külpolitikája /1924-1926/
Századok. 1959. 844-870.p.
- Nemes Dezső: A Bethlen Kormány külpolitikája 1927-1931-
ben. Bp. 1964. Kossuth Kiadó
- Ormos Mária: Franciaország és a keleti biztonság 1931-
1936. Bp. 1969. Akadémiai Kiadó
- Pritz Pál: Magyarország külpolitikája Gömbös Gyula mi-
niszterelnöksége idején 1932-1936. Akadémiai Ki-
adó Bp. 1982.
2. Revíziós mozgalmak történetéről még nincs feldolgozás.
A Magyar Revíziós Liga 1927-ben alakult Herczeg Ferenc
elnökletével.
Lásd viszont:
Némedi Dénes: A Magyar Szemle revíziós nacionalizmusának
szerkezetéről. Történelmi Szemle 1972/1-2.
Lukács György: /A magyar revíziós liga ügyvezető elnöke/
A Magyar revíziós mozgalom huszéves története
/in: Magyar politikai és közigazgatási compass
1919-1939/
3. Rothermere lord: Magyarország helye a nap alatt című
cikke 1927-ben jelent meg a Daily Mail-ben. L: Nándori
Pál: A Rothermere Akció. ÁJKA. 10.
4. Lásd erről jelentések: OSZK-Kt /Fond 1/ Balogh József
dosszié.
5. U.o. Romániai, csehszlovákiai, jugoszláviai követ levelei.
6. U.o. Drucker György alatt.
7. U.o. Bethlen István alatt.
8. Klebelsberg Kuno: beszédei, cikkei és törvény javaslatai
1916-1926. Bp. 1927.
9. Ez a koncepció szövegszerűen sehol sem olvasható, de
Balogh-Ottlik-Szekfü-Bethlen-külföldi szerkesztők -
cikkszerzők levelezéséből kitűnik.
11. U.o. Revíziós Liga alatt.
12. Lásd u.o. az adott osztályok munkatásainak neve alatt.

13. Pl. a franciaországi Adorján szerkesztő, Gesztesi sajtóattasé, az amerikai Perényi nagykövet, Deák Ferenc amerikai szerkesztő.
14. U.o. Kornfeld Móric alatt.
15. Eddig a következő művekszszülettek:
 - Borzsák István: Balogh József In: Antik Tanulmányok 1954. 143-144. p.
 - Frank Tibor: Az angol nyelvű magyar történet. Klny.
 - Frank Tibor: A HQ irodalompolitikája Klny.
 - Passuth László: Balogh József in: "S két szó között a hallgatás..." I.köt. Bp. 1970. 100-104.p.
 - Rónay György: Balogh József in: Magyar mártir írók antológiája. Bp. 1947. 20.p.
 - Kabdebo Lóránt interjuja az NRH szerkesztősége egyik tagjával, Fehérváry Zoltánnal /Kézirat/
Hubay Miklóssal in: A háborumak vége lett.
Bp. 1983.

Jegyzetek a dokumentumokhoz

1. Adorján Andor /1883-?/: eredetileg a Pesti Hirlap köréhez tartozó magyar ujságíró, majd Franciaországban él, s lap-szerkesztéssel foglalkozik.
2. de Vendel, Francis Marsal kevésbé jelentős francia politikuskok. Charles Dupont /1867-?/ francia politikus, 1931-1932-ben tengerészeti miniszter, a baloldali demokratikus blokk tagja.
3. Unio Européenne /Schneider-Creuzot/ Nyugat-Európa egyik hatalmas, zömében francia érdekeltségű vállalat birodalma. Clémentel:?
4. Villani Frigyes /1882-?/ magyar diplomata, prágai, bukaresti, majd 1928-1934-ig párizsi, 1934-1941-ig római követ.
5. de Monzie /1876-?/ radikálszocialista francia politikus 1932.juniustól 1933 novemberig oktatási miniszter.

Jouvenel /1903-?/ a radikálszocialista párt gazdasági szakértője 1928-1933-ig.

Boncoun /1873-?/ 1931-ben lépett ki a szocialista pártból, 1932-ben hadügy, 1932-1933-ban külügyminiszter, majd más kisebb tisztségeket tölt be.

Cot /1895-?/ radikálszocialista képviselő 1928-tól majd 1933-1938-ig megszakításokkal repülésügyi miniszter
Scapini: ?

6. Plans, francia folyóirat.
7. Tharraud /1876-?/ Goncourt díjas novellista és esszéíró, ezekben az években Jeruzsálemről, az iszlám országokról és Etiópiáról ír.
Bidou /1873-?/ francia kritikus a Journal des Débats és a Temps egyik vezetője
Lichtenberger /1870-?/ szociológus és novellista, a francia forradalommal foglalkozik és a Társadalmi Múzeum igazgatója.
8. Mistler /1897-?/ francia radikálszocialista politikus, és esszéíró, 1932-1934-ben művészetpolitikai államtitkárhelyettes, majd postaügyi miniszter
Pourtales, de /1884-?/ francia író, zeneszerző-életrajzok népszerű szerzője, többek között Liszt-szakértőnek számított.
9. LU?, valószínűleg az Adorján szerkesztette lap, rövidítése.
10. Nemzetközi Kulturális Intézet, a népszövetség egyik szervezete, nagyjából az UNESCO elődjének felel meg.
11. Francia főiskola
12. Gallimard /1881-?/ kiadó vállalkozó, többek között a Nouvelle Revue Française kiadója.
13. Hachette /1870-?/ francia kiadó vállalkozó, a kiadók és lapterjesztők nemzetközi egyesületének valamint a francia kiadók szindikátusának elnöke.
14. Madame Goy, Goy francia történész /a Sorbonne tudományos információs irodájának igazgatója/ felelőse.

15. Hevesy André, nem jelentős személyiség, de egy diplomata család tagja, Hevesy Pál pl. madridi követ ebben az időben.
16. Apponyi Albert /1846-1933/ a monarchia és a trianoni Magyarország egyik legjelentősebb konzervatív politikusa, többszörös miniszter, legitimista vezető, kivételes nyelvtudásáról és műveltségéről ismert, minden fontosabb nemzetközi konferencián résztvevő szónok.
17. Castellane /1868-7/ Párizs főpolgármestere
18. Végh Gyula /1870-7/ művészeti író, 1877-1934-ig az iparművészeti Múzeum igazgatója, széleskörű francia és olasz kapcsolatokkal rendelkezett.
19. Belagne, de ?
20. Madame Dupuis, Dupuis, a Politikai Tudományok Intézete igazgatójának felesége.
21. Pila /1874-7/ francia diplomata, a külügyminisztérium külkereskedelmi osztályának vezetője 1925-1933-ig, majd tókiói követ. Jellemző, hogy a gyorsan változó minisztereknél jelentősebb személyeknek számítottak a külügyminisztérium stabil emberei.
22. Monzie, de radikálszocialista politikus, 1932-1933-ban oktatási miniszter.
23. Mistler, lásd a 8. számú jegyzetet
24. Chabrillan de ?
25. Pernot, /1870-7/ klasszika filológus, egyetemi tanár
Coutrut ?
26. Gesztesi, sajtóattasé a párizsi követségen, lásd később a leveleit.
27. De Vienne /?-7/ Franciaország budapesti követe.
28. Paléologue /1859-1944/ diplomata, 1920-ban a külügyminisztérium egyik vezetője, nagy szerepe van a Franciaország és a kisantant illetve Franciaország és Magyarország viszonyának alakításában. A forradalom előtti Oroszországról írott memoárjai világhírűek.
29. Maly, Jean ?
30. Csernoch János /1852-1927/ esztergomi érsek 1912-1927-ig. Szlovák származású volt.

31. Bázeli központ: valószínűleg egy magyarbarát közép-európai kutató intézet felállítását tervezték, hasonló kisantant barát szervezetek ellensúlyozására.
32. Ifjúsági szám, cserkészség, az NRH-ban jelent meg annak apropóján, hogy óriási nemzetközi érdeklődés közepette Gödöllőn tartották a cserkész-világtalálkozót.
33. Dominiquet /1889-?/ francia író, a párizsi kömmünnel és az orosz forradalommal szimpatizáló könyvei jelentek meg.
34. Julien Benda /1867-1956/ francia esszéista, az Irástudók árulása világhírű szerzője, az irracionális ellenes francia szellemi mozgalom egyik vezetője.
35. Dupuis lásd 20. jegyzet.
36. A budapesti nagy zenei esemény /1933/ botrányba fulladt, A magyar képviselőházban is interpelláltak a pártos zsűrizés miatt.
37. Cortot /1877-?/ párizsi zeneakadémia tanára, a zeneművészeti főiskola igazgatója.
38. De Monzie lásd 22.sz.jegyzet.
39. Kánya Kálmán /1869-1945/ 1933-1938-ban magyar külügyminiszter, a tulzottan egyoldalú német orientáció ellenzője, a háború idején a Bethlen-Kállay féle csoport tagja.
40. Dupuis lásd 20.sz. jegyzet.
41. Jardin ?
42. Daniel Halévy /1876-?/ francia esszéista, a Journal des Debates vezető kritikusa
43. Cortit?
44. Finnugrisztikai, nyelvészeti folyóirat, bizonyos körök szemében az NRH konkurrensé.
45. Hachette Lásd a 17.sz. jegyzet.
46. Beuve Méry - francia publicista a Petit Journal munkatársa.

A jegyzetapparátus az Új idők lexikona, a Who is Who - 1938, a Who is Who 1947, a Magyar Életrajzi Lexikon, az Új magyar lexikon, ill. Ormos Mária: Franciaország és keleti biztonság című könyve alapján készült.

A leveleket közreadta, a bevezetőt és a jegyzeteket írta:

NAGY PÉTER TIBOR